

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 368.914

Кулікова Єлизавета Олександрівна

викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку

Одеський національний економічний університет

Куликова Елизавета Александровна

преподаватель кафедры финансового менеджмента и фондового рынка

Одесский национальный экономический университет

Kulikova Elizaveta

Lecturer of the Department of Financial Management and Stock Market

Odessa National University of Economics

ORCID: 0000-0002-6652-3387

**СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ
СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ СИСТЕМЫ ПЕНСИОННОГО
СТРАХОВАНИЯ**

ESSENCE AND CONTENT OF THE PENSION INSURANCE SYSTEM

Анотація. В статті показана актуальність системи пенсійного страхування в умовах сучасних викликів, кількість яких з кожним роком тільки збільшується. Такі виклики змушують економічні системи прогинатися та шукати нові шляхи для ефективного функціонування. Система пенсійного страхування, яке входить у систему соціального забезпечення, є одною з таких систем, яка теж приймає глобальні виклики. Складні умови функціонування економічних систем призвели до зниження доходів та до втрати суспільної довіри до системи соціального забезпечення в низці країн. Пенсійне страхування – це сфера, яка торкається всіх громадян країни. Його якісні та кількісні характеристики свідчать про рівень соціального, економічного, правового та культурного

розвитку суспільства та держави. В статті розглянуто сутність системи пенсійного страхування, зокрема показана наукова дискусія щодо її дефініції різними вченими. Продемонстровані ознаки такої базової категорії системи пенсійного страхування як пенсія. Зроблено порівняння дефініції пенсійне страхування та пенсійне забезпечення. Виявлені особливості пенсійного страхування на відміну від пенсійного забезпечення. Висвітлені функції пенсійного страхування, які вже існують та такі, що потребують назви. Показані суб'єкти, об'єкти та інфраструктуру системи пенсійного страхування. Виявлені форми системи пенсійного страхування, зокрема добровільне та обов'язкове. Продемонстровані класифікації система пенсійного страхування за ознаками, які розробляють різні вчені та фінансові установи, в тому числі Всесвітній банк, за допомогою яких можна простежити загальну тенденцію в світі щодо наявності видів систем пенсійного страхування, зокрема показані класифікації за типом виплат та розрахунком страхових внесків, за рівнями, в залежності від рівня пенсій і співвідношення державної і приватної компонентів, за принципом фінансування та за роллю держави.

Ключові слова: пенсія, пенсійне забезпечення, пенсійне страхування, соціальне забезпечення.

Анотація. В статтє показана актуальность системы пенсионного страхования в условиях современных вызовов, количество которых с каждым годом только увеличивается. Такие вызовы заставляют экономические системы прогибаться и искать новые пути для эффективного функционирования. Система пенсионного страхования, которое входит в систему социального обеспечения, является одной из таких систем, которая тоже принимает глобальные вызовы. Сложные условия функционирования экономических систем привели к снижению

доходов и к потере общественного доверия к системе социального обеспечения в ряде стран. Пенсионное страхование - это сфера, которая касается всех граждан страны. Его качественные и количественные характеристики свидетельствуют об уровне социального, экономического, правового и культурного развития общества и государства. В статье рассмотрены сущность системы пенсионного страхования, в частности показана научная дискуссия относительно ее дефиниции различными учеными. Продемонстрированы признаки такой базовой категории системы пенсионного страхования как пенсия. Сделано сравнение дефиниции пенсионное страхование и пенсионное обеспечение. Выявлены особенности пенсионного страхования в отличие от пенсионного обеспечения. Освещены функции пенсионного страхования, которые уже существуют и такие, которые требуют названия. Показаны субъекты, объекты и инфраструктуру системы пенсионного страхования. Обнаруженные формы системы пенсионного страхования, в частности добровольное и обязательное. Продемонстрированы классификации система пенсионного страхования по признакам, которые разрабатывают различные ученые и финансовые учреждения, в том числе Всемирный банк, с помощью которых можно проследить общую тенденцию в мире о наличии видов систем пенсионного страхования, в частности показаны классификации по типу выплат и расчетом страховых взносов, по уровнями, в зависимости от уровня пенсий и соотношение государственной и частной компонентов, по принципу финансирования и по роли государства.

Ключові слова: пенсия, пенсионное обеспечение, пенсiонное страхование, социальное обеспечение.

Summary. The article shows the relevance of the pension insurance system in today's challenges, the number of which is increasing every year. Such

challenges are forcing economic systems to bend and look for new ways to function effectively. The pension insurance system, which is part of the social security system, is one such system that also accepts global challenges. Difficult conditions for the functioning of economic systems have led to lower incomes and a loss of public confidence in the social security system in a number of countries. Pension insurance is an area that affects all citizens of the country. Its qualitative and quantitative characteristics indicate the level of social, economic, legal and cultural development of society and the state. The article considers the essence of the pension insurance system, in particular, shows a scientific discussion on its definition by various scientists. The signs of such a basic category of the pension insurance system as a pension are demonstrated. A comparison of the definition of pension insurance and pension provision is made. Peculiarities of pension insurance in contrast to pension provision are revealed. The functions of pension insurance that already exist and that need a name are highlighted. The subjects, objects and infrastructure of the pension insurance system are shown. Forms of the pension insurance system have been identified, including voluntary and compulsory. The classifications of the pension insurance system are demonstrated by features developed by various scientists and financial institutions, including the World Bank, which can be used to trace the general trend in the world regarding the availability of pension insurance systems, in particular. levels, depending on the level of pensions and the ratio of public and private components, the principle of funding and the role of the state.

Key words: *pension, pension provision, pension insurance, social security.*

Постановка проблеми. Система соціального забезпечення являє собою сукупність правових, фінансових, соціальних та економічних інститутів та норм, які направлені на акумулювання, нарощування та

розподіл грошових ресурсів. Її розвиток безпосередньо залежить від ефективного функціонування економіки та тісно пов'язаний з політичною діяльністю та соціальним благоустроєм суспільства.

Соціальне забезпечення у своїй правовій основі має низку Конвенцій МОП і з плином часу набуває нових рис. Його завдання ускладнюються, поняття і дефініції використовуються не на постійній основі, а залежно від завдань, на які спрямовується функціонування системи соціального забезпечення, додаються нові визначення і поняття, структура такої системи знаходиться у постійному русі. Сучасна парадигма системи соціального забезпечення передбачає, що дана система складається з власне підсистеми соціального забезпечення, з системи соціального захисту. Система соціального забезпечення включає у себе систему пенсійного забезпечення, систему пенсійного страхування, сутність яких з часом поглиблюється, додаються нові функції, розширюється понятійний апарат і т.і., а тому потребує подальшого дослідження з урахуванням постійних змін у економічному та соціальному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню сутності систем пенсійного страхування приділяють увагу багато українських вчених, таких як С. І. Юрій, В. В. Феценко, М. Д. Бойко, С. А. Мельніков, Л. Г. Стожок, В. В. Даценко, та зарубіжних такими як Є. І. Холостова, О. К. Соловйов та В. Д. Роїк. Але разом з цим питання відмінності системи пенсійного страхування та пенсійного забезпечення залишається повністю не розкритим.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у дослідженні сутності системи пенсійного страхування, та виявлення відмінностей з пенсійним забезпеченням.

Виклад основного матеріалу. Базовою категорією системи пенсійного страхування та пенсійного забезпечення вважається поняття «пенсія».

Пенсія – це регулярні грошові виплати, надані громадянам. Таке визначення даному терміну надається у словниках Ожегова С. І. [1], Белопольського М. В. [2], Воронової Л. К. [3]. В загальному сенсі пенсія – це найбільш розповсюджений та характерний вид соціального забезпечення пристарілих та непрацездатних громадян, втілених в грошовій формі.

В економічній літературі проблематика аналізу поняття пенсія та системи пенсійного забезпечення і страхування, досліджена недостатньо повно, що обумовлено вагомими змінами у розумінні ролі держави, статусу людини у суспільстві, цінності людського життя в останні часи. Здебільшого вона висвітлена в рамках юридичних досліджень. Теоретиками економічної науки поняття «пенсія» розглядається здебільшого у вузькому сенсі.

Пенсія як соціально-економічна категорія може розглядатися в різних аспектах. В вузькому значенні під пенсією необхідно розуміти різновид соціального забезпечення громадян, здійснюваного у вигляді грошових виплат одноразового або регулярно-періодичного характеру за рахунок коштів держави (цільові програми при формування централізованих фондів), відрахувань громадян та юридичних осіб, які накопичуються у відповідних фондах, а також доходу від інвестування пенсійних накопичень.

У широкому сенсі поняття «пенсія» може відображати сформовану національну нормотворчу практику, а також доктринальні підходи, що обґрунтовують правову, економічну або соціальну сторону категорії «пенсія».

Термін «забезпечення» має широкий спектр застосування залежно від сфери використання. Стосовно дефініції «пенсійне забезпечення» вважаємо, що це створення відповідно резерву (запасу) з метою здійснення пенсійних виплат. Термін «пенсійне забезпечення» включає в себе різні

форми соціального забезпечення населення від ризиків, пов'язаних з настанням непрацездатності через старість та інвалідність, а також втрати годувальника.

Періодично підіймається питання про паралельне або рівнозначно існування процесів пенсійного страхування та пенсійного забезпечення залежно від методів фінансування та формування відносин й фондів.

В процесі функціонування пенсійного забезпечення реалізуються декілька видів відносин, зокрема еквівалентні та без еквівалентні відносини.

Перш за все слід відзначити еквівалентні відносини, за якими формування бази та виплати з цієї бази здійснюється тільки її учасниками, а саме тільки платниками страхових внесків. Ознака еквівалентності забезпечує страхові відносини, за якими реалізується пенсійне страхування. Безеквівалентні відносини виникають при формуванні ресурсної бази за рахунок інших джерел, зокрема податкових та неподаткових надходжень з бюджету, фінансової допомоги благодійних фондів, міжнародної допомоги.

Відмінність тлумачень категорій "пенсійне страхування" та "пенсійне забезпечення" полягає тих функціях, на які спрямована дія пенсійного страхування та пенсійного забезпечення, у джерелах формування фондів відповідних коштів і в здійсненні відповідних виплат, в цілому у їх фінансовому механізмі. Як вважає Каспарьянц Н. М. при фінансуванні у вигляді асигнувань з бюджету слід використовувати термін «пенсійне забезпечення», а при застосуванні страхових методів при формуванні спеціальних фондів – термін «пенсійне страхування» [4].

Пенсійне страхування – це сфера, яка торкається всіх громадян країни. Його якісні та кількісні характеристики свідчать про рівень соціального, економічного, правового та культурного розвитку суспільства та держави. Підходи до визначення сутності системи пенсійного страхування представлені в таблиці 1.

Сутність поняття «пенсійне страхування»

№	Автор	Поняття
1.	С. І. Юрій [5]	Пенсійне страхування – це гарантована державою система заходів щодо забезпечення громадян у старості, на випадок хвороби, втрати працездатності; одна з найважливіших основних форм соціального захисту, в основу якої покладено страховий метод, тобто внесення в особливі фонди обов'язкових платежів суб'єктами підприємницької діяльності незалежно від форм власності та видів господарської діяльності та особами найманої праці, які працюють на умовах трудового договору, і використання державою цих коштів для матеріального забезпечення громадян
2.	В. В. Фещенко [6]	Пенсійне страхування – вид особистого страхування, за яким страхувальник одноразово або періодично сплачує страховий внесок, а страховик бере на себе зобов'язання періодично виплачувати застраховану пенсію протягом обумовленого строку або довічно.
3.	М. Д. Бойко [7]	Пенсійне страхування – це система матеріального забезпечення непрацездатних громадян пенсіями, допомогами, іншими видами забезпечення, які надаватимуться із настанням пенсійного віку, у зв'язку з втратою годувальника чи настанням інвалідності за рахунок коштів Пенсійного фонду України чи Фонду соціального страхування.
4.	С. А. Мельніков [8]	Пенсійне страхування – це особлива сфера регламентованих державою суспільних відносин щодо формування індивідуальних страхових фондів/прав шляхом сплати пенсійних внесків і надання за їхній рахунок довічної персональної грошової компенсації (пенсійних виплат) у випадку дожиття до пенсійного віку, настання інвалідності чи втрати годувальника сім'ї.
5.	Л. Г. Стожок [9]	Пенсійне страхування – це складна підсистема, що поєднує економічні, соціальні й правові інститути, призначені для реалізації інтересів і потреб стосовно захисту різних верств населення.
6.	В. В. Даценко [10]	Пенсійне страхування – це один із видів соціального страхування, в рамках якого здійснюється внесення коштів у спеціальні фонди (в обов'язковій формі у Пенсійний фонд України (в перспективі також у Накопичувальний фонд) та у добровільній формі у недержавні пенсійні фонди) суб'єктами підприємницької діяльності незалежно від форм власності, а також особами найманої праці, які працюють на умовах трудового договору, а також використання цих коштів для здійснення пенсійних виплат громадянам у зв'язку із настанням пенсійного віку або іншою умовою, передбаченою законодавством.
7.	В. Д. Роїк [11]	Пенсійне страхування як економічні відносини суб'єктів трудових відносин (працівників і роботодавців) з приводу

		компенсації наслідків соціальних ризиків, котрі призводять до повної або часткової втрати заробітку (старість, втрата годувальника й інвалідність) і спричиняють зміни матеріального становища і пов'язаного з цим соціального статусу працівників і їх сімей.
8.	Є. І. Холостова [12]	Пенсійне страхування є видом страхування, що забезпечує осіб матеріальним захистом у вигляді пенсій за рахунок здійснення роботодавцями та працівниками певних внесків.
9.	Т. В. Кравчук [13]	Пенсійне страхування – це встановлена та гарантована державою систему прав і обов'язків, яка передбачає надання соціальних послуг, пенсійного забезпечення застрахованим особам у старості, по інвалідності внаслідок обставин, не пов'язаних із трудовою діяльністю, у разі втрати годувальника, основна частина яких в обов'язковому порядку підлягає державному пенсійному страхуванню, іншим надається право добровільної участі через регулярне сплачування, до настання ними визначеного законодавством пенсійного віку, страхових внесків, які не підлягають оподаткуванню й акумулюються Пенсійним та/або Накопичувальним фондами.
10.	О. В. Бевзенко [14]	Пенсійне страхування є механізмом перерозподілу національного доходу країни.
11.	М. М. Шуміло [15]	Пенсійне страхування – це особливий вид соціально-економічного, особистого страхування, що базується на засадах загальнообов'язковості та добровільності, об'єктом якого є пенсійно-страховий випадок, настання якого дає право особі на отримання пенсійної виплати.
12.	О. К. Соловійов [16]	Пенсійне страхування — це система самозабезпечення найманих працівників в пенсійний період їх життя, яка відрізняється від їх соціального забезпечення, заснованого на принципі нужденності.

Джерело: складено автором на основі даних [5-16]

Сучасна система пенсійного страхування розглядається як економічні відносини суб'єктів трудових відносин (працівників і роботодавців) з приводу компенсації наслідків соціальних ризиків, які призводять до повної або часткової втрати доходу (старість, втрата годувальника й інвалідність) і спричиняють зміни матеріального становища і пов'язаного з цим соціального статусу працівників і їх сімей [17], яка базується на принципі еквівалентності відносин, передбачає, що працюючі на законодавчій основі або непрацюючі особи на добровільній основі, юридичні особи відраховують частину свого доходу на протязі свого життя (функціонування - для юридичних осіб) в страховий фонд.

З огляду на вищевказане, можна дати наступне поняття, яке дасть змогу виявити відмінність від пенсійного забезпечення: система пенсійного страхування – це система економічних відносин, результатом реалізації яких є формування страхового фонду на принципах еквівалентних відносин, куди сплачуються страхові внески, направлені на компенсацію громадянам доходу, який був втрачений в результаті настанні страхового випадку, у вигляді державних та недержавних пенсій.

Призначення системи пенсійного страхування реалізується через її функції. Системі пенсійного страхування притаманні наступні функції: відновлювальна; політична, направлена на зближення соціального рівня різних верств населення; розподільча; зберігаюча (накопичувальна); стимулююча; соціальна; контрольна.

Вище перелік функцій необхідно доповнити наступними функціями, які нададуть можливість показати всі сфери діяльності: концентрація страхових коштів (акумуляція страхових ресурсів); регулююча – пенсійне страхування має можливість прямо та опосередковано регулювати вихід на ринок праці робітників старших вікових категорій; ризикова, в рамках якої відбувається передача за певну плату страховику матеріальної відповідальності за наслідки ризику обумовлених подій, перелік яких передбачений законом або договором; інвестиційна, яка реалізується через рух коштів на ринку капіталу в результаті об'єднання незначних коштів страхувальників в крупні інвестиційні фонди та направляються страховиками в різні сфери економіки держави; превентивна функція, яка передбачає зацікавленість як страховиків, так і страхувальників у зменшенні наслідків страхових випадків; адміністрування страхових внесків передбачає проведення заходів по перевірці правильності відрахування, своєчасної та повної сплати страхових внесків, у встановлені законодавством строки, звітності страхувальників, стягнення

заборгованостей та обліку платежів; функція індивідуалізації накопичень, яка застосовується в накопичувальній системі пенсійного страхування.

Система пенсійного страхування включає в себе суб'єкти, об'єкти, механізм та інфраструктуру. Відповідно суб'єктами системи пенсійного страхування є державні органи влади в особі відповідних утворень, страхувальники та застраховані особи, страховики.

Страховиками як правило виступають державний пенсійний фонд та недержавні пенсійні фонди. Держава несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями Пенсійного фонду перед застрахованими особами. До страхувальників в системі пенсійного страхування відносяться: юридичні особи, які сплачують внески за свої робітників; індивідуальні підприємці; фізичні особи, які сплачують внески до відповідних пенсійних фондів організації.

Застрахованими особами виступають фізичні особи, які працюють за трудовим договором або за договором громадсько-правового характеру, або особи, за яких будь-хто сплачує внески; самозайняті особи (індивідуальні підприємці, приватні детективи, адвокати, нотаріуси); особи, які працюють на фермерських господарствах, тобто всі ті фізичні особи, на користь яких здійснюються пенсійні внески.

Об'єктом системи пенсійного страхування виступають майнові інтереси застрахованого, пов'язані зі збереженням доходів при втраті працездатності та страховий соціальний ризик, яким є втрата доходу застрахованою особою у зв'язку з настанням страхового випадку.

До інфраструктури системи пенсійного страхування входять інституціональні одиниці, які, зазвичай, не мають статусу фінансових установ, але надають учасникам ринку послуги, прямо чи опосередковано пов'язані із залученням і розміщенням грошових активів: аудиторські фірми, інформаційні агентства, рейтингові агентства, консалтингові компанії, бюро кредитних історій, актуарії, оцінювачі, страхові брокери,

перестрахові брокери, страхові агенти, агенти адміністратора НПФ, аварійні комісари; інституціональні одиниці, які надають послуги іншим інституціональним одиницям та іншим користувачам; інституціональні одиниці, що не надають фінансових послуг, а здійснюють контрольні-наглядові функції, встановлюючи правила гри на ринку. Наприклад в Україні це: НБУ, НКЦПФР, Нацкомфінпослуг і СРО за видами професійної діяльності [18].

Система пенсійного страхування проявляється у формах. На рис. 1 проілюстровано, що існує декілька форм систем пенсійного страхування: обов'язкова та добровільна. Обов'язкова в свою чергу може бути тільки державною формою, яка захищає осіб похилого віку та гарантують їм мінімальні виплати. Добровільна система пенсійного страхування має більший перелік форм, зокрема в професійній підсистемі роботодавці або робітники відраховують додаткові страхові внески з урахуванням особливостей професійних ризиків в або спеціально створені галузеві, або професійні пенсійні фонди, в НПФ.

Вибір моделі пенсійного страхування залежить від соціальної, фінансової політики держави. Сучасний досвід функціонування національних пенсійних систем дозволяє їх згрупувати за певними ознаками.

Одним з таких ознак типізації вважається роль держави. Так, в залежності від відношення державного та приватного сектору компонентів, можна виділити наступні типи систем пенсійного страхування: переважно державна система (переважання державного пенсійного страхування); змішана система (комбінація державного та приватного пенсійного страхування); переважно приватна система (переважання приватного пенсійного страхування).

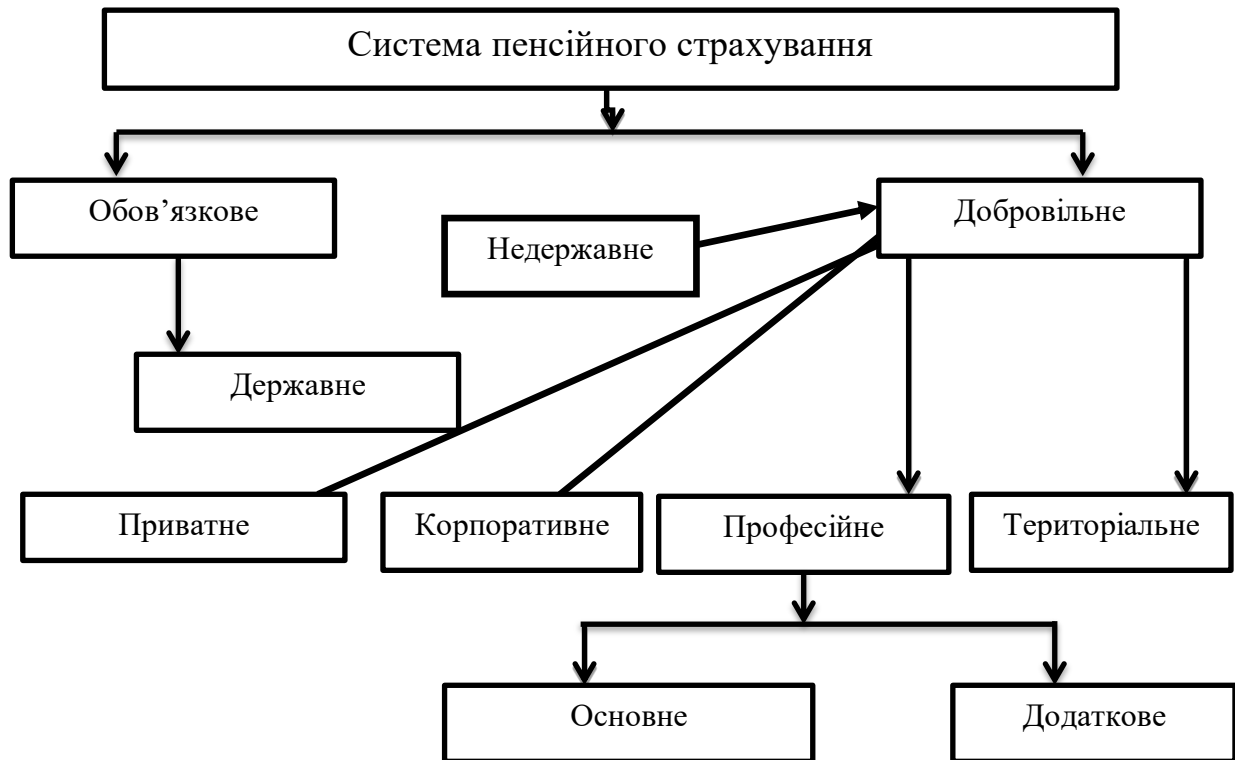

Рис. 1. Форми системи пенсійного страхування

Джерело: складено автором на основі [19]

Наступною ознакою для класифікації систем пенсійного страхування може слугувати принцип фінансування [20]. У відповідності з цим, виділяють наступні типи систем пенсійного страхування: розподільча (поточні видатки на виплату пенсій фінансуються за рахунок поточних надходжень, а виплати здійснюються з бюджету або позабюджетних фондів); накопичувальна (на рахунку учасника в спеціалізованому фонді формується капітал у вигляді відрахувань від заробітної плати, даний капітал інвестується, а накопичувальна сума з інвестиційним доходом виплачується у вигляді пенсії); комбінована (поєднання елементів розподільчої та накопичувальної систем).

Існує ще одна класифікація систем пенсійного страхування, яка ґрунтується на типології соціально-спрямованих держав Г. Еспінга-Андерсона. У своїй роботі «Три світи капіталізму загального добробуту», він виділяє наступні групи країн: ліберальні (Великобританія),

«корпоративні» (Німеччина, Франція), соціально-демократичні (Швеція, Данія) [21].

На підставі поданої вище типології країн А.Сёде і К. Фроманом була розроблена емпірична класифікація пенсійних систем в залежності від рівня пенсій і співвідношення державної і приватної компонентів в структурі системи пенсійного страхування [22].

У відповідності з цією класифікацією, виділяються чотири кластери систем пенсійного страхування: «Корпоративний» кластер (В системі пенсійного страхування країни переважає державна розподільча система, яка забезпечує високе відношення пенсій та заробітних плат. Недержавне пенсійне страхування не відіграє суцільної ролі.); Ліберальний кластер (Характеризується середнім рівнем державних пенсій, які забезпечуються в рамках державної розподільчої системи та високим віком виходу на пенсію, порівняно з країнами «корпоративного» кластеру. Відчутний розвиток в таких країнах отримало недержавне пенсійне страхування.); Кластер «помірних пенсій» (Характеризується незначним рівнем пенсій, які забезпечуються державою та більш високим віком виходу на пенсію. Роль недержавного пенсійного страхування в цих країнах також висока.); Кластер «обов'язкових приватних пенсій» (Характеризується наявністю обов'язкової приватної накопичувальної системи. При цьому зберігається висока роль недержавного пенсійного страхування.).

Більшість існуючих в світі комбінованих систем пенсійного страхування включає в себе три елементи: Елемент 1 – підсистема державного пенсійного забезпечення. Дана підсистема представляє собою базовий рівень сучасної пенсійної системи більшості країн світу. Вона покликана гарантувати виплату державних пенсій, які забезпечують прожитковий мінімум при втраті працездатності; Елемент 2 – підсистема державного пенсійного страхування. Дана підсистема повинна забезпечувати гідний рівень доходу, пропорційному своєму доходу, при

виході на пенсію. Розмір пенсії залежить від величини страхових внесків, відрахованих за період трудової діяльності. Елемент 3 – підсистема добровільного пенсійного страхування. Така підсистема ґрунтується на особистій ініціативі громадян та покликана забезпечити додатковий рівень доходу пенсіонерів після припинення трудової діяльності шляхом індивідуального накопичення коштів з використанням спеціалізованих інститутів (недержавних пенсійних фондів, банків, страхових та інвестиційних компаній).

Всесвітній Банк, виділяючи додатково до цих трьох елементів ще й «нульовий» елемент мінімальної підтримки та неформальний елемент внутрішньо сімейної підтримки, вважає саме такий спосіб організації пенсійної системи, який ґрунтується на багатоконпонентному підході, найбільш прийнятним [23]. Якщо перший елемент системи пенсійного страхування забезпечує лише захист від бідності, гарантуючи можливість задоволення мінімального набору потреб, то другий елемент вже повинен забезпечити пенсіонерам прийнятний рівень життя, в певній мірі відповідному доходу пенсіонеру перед виходом на пенсію. Третій елемент представляє собою додаткове пенсійне страхування, яке ґрунтується на особистому виборі громадян, метою якого є підтримка сформованого до моменту виходу на пенсію рівня життя.

Найчастіше перший елемент систем пенсійного страхування носить розподільчий характер, другий елемент ґрунтується на розподільчому й на накопичувальному принципі, або їх комбінації. Третій елемент будується в цілому на накопичувальному принципі.

Системи пенсійного страхування можна класифікувати за типом виплат та розрахунком страхових внесків. В світовій практиці для фінансування систем пенсійного страхування звичайно використовуються два типи програм: з встановленими внесками та встановленими виплатами

– соціальними допомогами. Дані системи відрізняються за типами формування соціальних фондів (бюджетів).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розглянувши дефініції пенсійне забезпечення та пенсійне страхування, можна зробити висновок, що система пенсійного страхування – це система економічних відносин, результатом реалізації яких є формування страхового фонду на принципах еквівалентних відносин, куди сплачуються страхові внески, направлені на компенсацію громадянам доходу, який був втрачений в результаті настанні страхового випадку, у вигляді державних та недержавних пенсій. Відмінність тлумачень категорій “пенсійне страхування” та “пенсійне забезпечення” полягає у відносинах та тих функціях, на які спрямована дія пенсійного страхування та пенсійного забезпечення, у джерелах формування фондів відповідних коштів і в здійсненні відповідних виплат, в цілому у їх фінансовому механізмі. Підсумок теоретичних засад організації системи пенсійного страхування вказує на різні можливі схеми побудови системи пенсійного страхування. В науковій літературі існує велика кількість критеріїв для систематизації та подальшої класифікації національних систем пенсійного страхування. Відповідно існує достатня кількість сценаріїв побудови національних систем пенсійного страхування. Науковий аналіз міжнародної практики показує, що більшість національних пенсійних систем є комбінованими. Для встановлення оптимальної моделі пенсійного страхування в окремій державі на основі аналізу конкретних історичних, демографічних, економічних, політичних особливостей країни слід знаходити відповідне співвідношення між елементами пенсійної системи. Перспективою подальшого дослідження є поглиблення особливостей системи пенсійного страхування та його фінансового механізму.

Література

1. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Под ред. проф. Н. Ю. Шведовой. 17-е изд. М.: Русский язык, 1978.
2. Новый энциклопедический словарь / Под ред. М. В. Белопольского. М. : Экзамен, 2005. 893 с.
3. Словник фінансово-правових термінів / [за заг. ред. д.ю.н., проф. Л.К. Воронової]. 2-ге вид., переробл. і доповн. К.: Алерта, 2011. 558 с.;
4. Каспарьянц Н. М. Сущность и содержание системы пенсионного обеспечения // Концепт. 2014. Спецвыпуск № 05. URL: <http://e-koncept.ru/2014/14546.htm>;
5. Юрій С. І. Соціальне страхування : підручник / С. І. Юрій, М. П. Шаварина, Н. В. Шаманська. К. : Кондор, 2006. 464 с. С. 58.
6. Енциклопедія страхування / В. В. Феценко та ін. Київ : Українське агентство фінансового розвитку, 2008. 650 с. С. 452.
7. Бойко М. Д. Право пенсійного забезпечення в Україні : навч. посіб.; курс лекцій. К. : Олан, 2005. 368 с. С. 342.
8. Мельніков С. А. Пенсійне страхування та напрями його реформування в Україні: автореф. дис. ...канд..екон.наук: 08.00.08; КНЕУ. К. 2009. 14 с.
9. Стожок Л.Г. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування в системі соціальної політики: автореф. дис. канд. екон. наук. К. 2007. С. 6.
10. Даценко, В.В. Пенсійне страхування в фінансовій системі держави [Текст] : дисертація ... канд. економ. наук, спец.: 08.00.08 - гроші, фінанси і креди;, 2011. 207 с.
11. Роик В.Д. Превратитъ старость в радость: Основы жизнедеятельности населения в пожилом возрасте / В.Д. Роик. М.: МИК, 2008. 432 с.
12. Холостова Е. И. Социальная политика / Е. И. Холостова. Москва, 2001. 84 с.

13. Кравчук Т. В. Пенсійне забезпечення у разі втрати годувальника у солідарній пенсійній системі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. О., 2008. 20 с. С. 5-6.
14. Бевзенко О. В. Пенсійне страхування в аграрному секторі агропромислового комплексу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01. К., 2006. 19 с.
15. Шумило М. М. Теоретичні аспекти пенсійно-страхових правовідносин як стадії пенсійного процесу. Актуальні проблеми політики. 2015. Вип. 56. С. 258–266. С. 260.
16. Соловьев А. К. Социальное обеспечение пенсионеров в условиях рынка. М. : Профиздат, 1996. 112 с.
17. Роик В.Д. Превратить старость в радость: Основы жизнедеятельности населения в пожилом возрасте. М.: МИК. 2008. 432 с.
18. Буряченко О. Є. Пенсійна система України: історія становлення і теоретичні засади розвитку на сучасному етапі національного державотворення: дис. ...канд. наук з держ. управ. Одеса, 2017. 252 с.
19. Каспарьянц Н. М. Сущность и содержание системы пенсионного обеспечения. Концепт. 2014. №5. С. 1-10.
20. Мосейко В.В. Генезис пенсионных систем как проявление социальной функции государства. URL: <http://old.problemanalysis.ru/Doklad5/Moseiko.pdf> (дата звернення 03.05.2018).
21. Esping-Andersen G. The three world of welfare capitalism // Princeton University Press, 1990. P. 26–28 URL: <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1134169.files/Readings%20on%20Social%20Democracy/Esping%20Anderson%20-%20The%20Three%20Worlds%20of%20Welfare%20Capitalism.pdf> (дата звернення 04.05.2018).

22. Soede A., Vrooman C. A comparative typology of pension regimes. ENEPRI research report №54, 2008. P. 25-26. URL: <http://aei.pitt.edu/11490/1/1647.pdf> (дата звернення 04.05.2018).
23. Holzmann R., Hinz R. Old Age Income Support in the 21st century: An international perspective on pension systems and reform. The World Bank, Washington D.C. 2005. P. 42. URL: http://siteresources.worldbank.org/INTPENSIONS/Resources/Old_Age_Inc_Supp_Full_En.pdf (дата звернення 14.07.2019).
24. Офіційний сайт Всесвітнього банку. URL: <https://www.vsemirnyjbank.org/> (дата звернення 18.09.2019).
25. Holzmann R., Hinz R. Old Age Income Support in the 21st century: An international perspective on pension systems and reform // The World Bank, Washington D.C., 2005. P. 42. URL: http://siteresources.worldbank.org/INTPENSIONS/Resources/Old_Age_Inc_Supp_Full_En.pdf.

References

1. Ozhegov S. I. Slovar russkogo yazyka / Pod red. prof. N. Yu. Shvedovoj. 17-e izd. M.: Russkij yazyk, 1978.
2. Novyj enciklopedicheskij slovar / Pod red. M. V. Belopolskogo. M. : Ekzamen, 2005. 893 s.
3. Slovník finánsovo-právních terminů / [za zář. red. d.yu.n., prof. L.K. Voronovoyi]. 2-ge vid., pererobl. i dopovn. K.: Alerta, 2011. 558 s.;
4. Kasparyanc N. M. Sushnost i sodержanie sistemy pensionnogo obespecheniya // Koncept. 2014. Specvypusk № 05. URL: <http://e-koncept.ru/2014/14546.htm>;
5. Yuriy S. I. Socialne strahuvannya : pidruchnik / S. I. Yuriy, M. P. Shavarina, N. V. Shamanska. K. : Kondor, 2006. 464 s. S. 58.

6. Encyklopediya strahuvannya / V. V. Feshenko ta in. Kiyiv : Ukrayinske agentstvo finansovogo rozvitku, 2008. 650 s. S. 452.
7. Bojko M. D. Pravo pensijnogo zabezpechennya v Ukrayini : navch. posib.; kurs lekcij. K. : Olan, 2005. 368 s. S. 342.
8. Melnikov S. A. Pensijne strahuvannya ta napryami jogo reformuvannya v Ukrayini: avtoref. dis. ...kand..ekon.nauk: 08.00.08; KNEU. K. 2009. 14 s.
9. Stozhok L.G. Zagalnoobov'yazkove derzhavne pensijne strahuvannya v sistemi socialnoyi politiki: avtoref. dis. kand. ekon. nauk. K. 2007. S. 6.
10. Dacenko, V.V. Pensijne strahuvannya v finansovij sistemi derzhavi [Tekst] : disertaciya ... kand. ekonom. nauk, spec.: 08.00.08 - groshi, finansi i kredi;, 2011. 207 s.
11. Roik V.D. Prevratit starost v radost: Osnovy zhiznedeyatelnosti naseleniya v pozhilom vozraste / V.D. Roik. M.: MIK, 2008. 432 s.
12. Holostova E. I. Socialnayapolitika / E. I. Holostova. Moskva, 2001. 84 s.
13. Kravchuk T. V. Pensijne zabezpechennya u razi vtrati goduvalnika u solidarnij pensijnij sistemi Ukrayini : avtoref. dis. ... kand. yurid. nauk : 12.00.05. O., 2008. 20 s. S. 5-6.
14. Bevzenko O. V. Pensijne strahuvannya v agrarnomu sektori agropromislovogo kompleksu : avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk : 08.04.01. K., 2006. 19 s.
15. Shumilo M. M. Teoretichni aspekti pensijno-strahovih pravovidnosin yak stadiyi pensijnogo procesu. Aktualni problemi politiki. 2015. Vip. 56. S. 258–266. S. 260.
16. Solovev A. K. Socialnoe obespechenie pensionerov v usloviyah rynka. M. : Profizdat, 1996. 112 s.
17. Roik V.D. Prevratit starost v radost: Osnovy zhiznedeyatelnosti naseleniya v pozhilom vozraste. M.: MIK. 2008. 432 s.

18. Buryachenko O. Ye. Pensijna sistema Ukrayini: istoriya stanovlennya i teoretichni zasadi rozvitku na suchasnomu etapi nacionalnogo derzhavotvorennya: dis. ...kand. nauk z derzh. uprav. Odesa, 2017. 252 s.
19. Kasparyanc N. M. Sushnost i sodержanie sistemy pensionnogo obespecheniya. *Koncept*. 2014. №5. S. 1-10.
20. Mosejko V.V. Genezis pensionnyh sistem kak proyavlenie socialnoj funkcii gosudarstva. URL: <http://old.problemanalysis.ru/Doklad5/Moseiko.pdf> (data zvernennya 03.05.2018).
21. Esping-Andersen G. The three world of welfare capitalism // Princeton University Press, 1990. P. 26–28 URL: <http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1134169.files/Readings%20on%20Social%20Democracy/Esping%20Anderson%20-%20The%20Three%20Worlds%20of%20Welfare%20Capitalism.pdf> (data zvernennya 04.05.2018).
22. Soede A., Vrooman C. A comparative typology of pension regimes. ENEPRI research report №54, 2008. P. 25-26. URL: <http://aei.pitt.edu/11490/1/1647.pdf> (data zvernennya 04.05.2018).
23. Holzmann R., Hinz R. Old Age Income Support in the 21st century: An international perspective on pension systems and reform. The World Bank, Washington D.C. 2005. P. 42. URL: http://siteresources.worldbank.org/INTPENSIONS/Resources/Old_Age_Inc_Supp_Full_En.pdf (data zvernennya 14.07.2019).
24. Oficijnij sajt Vsesvitnogo banku. URL: <https://www.vsemirnyjbank.org/> (data zvernennya 18.09.2019).
25. Holzmann R., Hinz R. Old Age Income Support in the 21st century: An international perspective on pension systems and reform // The World Bank, Washington D.C., 2005. P. 42. URL:

http://siteresources.worldbank.org/INTPENSIONS/Resources/Old_Age_Inc_Supp_Full_En.pdf.